

Design gör oss friskare

Alan Dilani, ed. **Design & health – the therapeutic benefits of design.** 327 sidor. Stockholm: Svensk Byggtjänst Förlag, 2001. ISBN 91-7332-963-0.

Recensent: Claes Hultling, med dr, verksamhetschef, Spinalklinikern, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

II Kunskapen om att miljön påverkar hälsan har ägts av många under lång tid. Ett problem har varit att mycket få sjukvårdande institutioner har tagit denna kunskap på allvar. Sällan har väl någon arkitekt funderat kring hur patientens miljö på sjuksalen skall se ut eller vara orienterad. Erik Rasmussen, den danske arkitekten som ritade Vidarkliniken i Järna torde vara unik.

Konferens om design och hälsa

Nu har Alan Dilani sammanställt ett knappt 40-tal presentationer, framförda vid den 2:a internationella konferensen om design och hälsa på Karolinska institutet 2001, som alla apostroferar detta tema ur olika vinklar. Detta medför att boken ibland blir något spretig, när en del egotrippade professorer viker ut sig som om de själva satt inne med hela sanningen om hur ett modernt sjukhus skall designas för att deras patienter skall bli friska snabbare. Trots detta finns i boken ett antal guldkorn som flera personer kommer att vara behjälpta av. Robert Horsburgh Jr, som är både läkare och arkitekt, har gjort en intressant studie där han intervjuat arkitekter som varit föremål för slutenvård på sjukhus. Dessa har fått fylla i ett omfattande frågeformulär, av vilket utfallet blev att de slagits av hur mycket man investerat i arkitektur när det gäller fasader, allmänna platser och landskapsarkitektur men att väldigt lite har satts på patientsalar. Han fokuserar ock-

så patienternas små möjligheter att själva påverka t ex belysning i rummet, vyn från sjukhusrummet, persiennerna, fönstrets öppnande och stängande. Med modern teknologi som funnits i decennier går det mycket lätt att skapa dessa funktioner i ett modernt patientrum.

Trädgårdsskötsel och musik

Professor Roger S Ulrich har i ett antal studier på god vetenskaplig nivå beskrivit hur miljön påverkar rehabiliteringsfasen efter en operation. Patienter med fönstersång har kortare vårdtider, har färre postoperativa komplikationer och behöver också lägre doser av analgetika.

Professor Clare Cooper Marcus beskriver den »helande trädgården«. Omfattande och detaljrikt bibringas vi kunskap om hur en »helande trädgård« skall se ut. Var den skall vara lokaliserad i sjukhusmiljön, och att den måste skötas av en heltidsanställd hortonom. Patienter med förväntad lång sjukhusvistelse bör också få besök av sjukhusets hortonom och få en eller två plantor att vaka över den tid man är inläggad patient. Regelbundna besök av hortonomen ser till att den nya lilla växt man får ta hand om mår väl, och om den inte mår väl så tas den ner till sjukhusets intensivvårdsavdelning där den får UV-ljus och extra näringstillförsel innan den återbördas till patienten.

Några presentatörer talade om musikens roll i rehabiliteringsarbetet och andra levererade ritningar på sjukhus motsvarande 80 000 m² och hur kulvertsystemet skall vara uppbyggt. Det senare kändes mindre viktigt.

Miljön påverkar tillfrisknandet

Sammanfattningsvis bibringas vi kunskap om att väl designad och positiv miljö ökar förmågan att hantera stress. Vi reagerar konstruktivt och hittar bättre sätt att lösa problem på om vi upplever omgivningen positivt. Boken kan tjäna som ett utmärkt instrument för de personer som står i begrepp att förändra sin sjukhusmiljö och som söker efter dokumentation och argument för att övertyga beslutsfattare som vill producera sjukhusmiljöer lika trista och gråbleka som alltid. Det finns idag övertygande och vetenskaplig forskning som entydigt bevisar att blå färg är bättre än vit färg och därtill inte dyrare. Betänk att Astrid Lindgrensjukhuset på Karolinska sjukhusets område i Stockholm invigdes med undersökningsrum på akuten som innehöll ett lysrör i taket och en krok på väggen. På kroken hängde vid mitt besök i nämnda undersökningsrum tillsammans med sjukson en förpackning med engångshandskar av plast.

Hemsjukvård för sjuksköterskor

Susanne Balaz Schale, Maria Nordin. **Handbok i hemsjukvård.** 271 sidor. Stockholm: Gotia, 2001. ISBN 91-7205-320-8.

Recensent: Peter Strang, professor i palliativ medicin, Karolinska institutet och Stockholms sjukhem.

II Denna bok är skriven av två sjuksköterskor som arbetar inom hemsjukvården och riktar sig i första hand till sjuksköterskor. Målet är att ge vägledning och tips inför vanliga arbetsuppgifter och situationer. Boken tar upp allmänna frågor t ex delegering, bemötande, vissa symptom (såsom smärta, gastrointestinala problem, luftvägsproblem, urinvägsproblem) samt omvårdnad i livets slutskede och frågor om kultur och religion.

Texten är uppställd som metodboken för sjuksköterskor. Således tar den i punktform upp t ex hur man sätter en urinkateter eller rutiner för handhavande av trakeostoma. Kunskapsavsnitten är mycket korta. Olika typer av smärta avhandlas på 1 sida, medan det praktiska handhavandet av spinalkatetrar beskrivs detaljerat på 15 sidor. Boken är lättläst och pedagogisk och lätt att ha med sig. Åtgärder som innebär att det krävs läkarordination är förtjänstfullt märkta med asterisk (*), för tydlighetens skull.

Vissa svagheter

Svagheter med boken är att man inte har ett grundläggande avsnitt om olika typer av hemsjukvård, organisationens fördelar och eventuella begränsningar. Tyvärr har centrala avsnitt såsom konkret stöd till närstående bara fått enstaka sidor. Frågor om teamarbete berörs inte, inte heller frågor om konstruktiva samarbetsformer mellan hemsjukvård och annan akut-sjukvård. Viktiga trygghetsskapande funktioner i avancerad hemsjukvård tas inte upp, t ex finns inget avsnitt om vikten av tillgänglighet dygnet runt, kontinuitet, journalföring i hemmet, behovet av provapotek eller av tillgång till slutenvårdsplatser om situationen sviktar. Man nämner arbetsterapeuten som resurs, men betonar inte vikten av att t ex få hemtoalett-förhöjning eller höj- och sänkbar säng om en patient med skelettmetastaser i hela skelettet skall vårdas hemma.

Läkare kan ha viss nytta av boken

Specifika medicinska råd finns inte i boken, även om preparatgrupper nämns. Läkare som ändå vill lära sig mera om praktiska rutiner i omvårdnaden har nytta av boken. •